

MILORAD PAVIĆ

Feljegyzés a lópokrócon

Romain de Hugo metszetein láthatjuk, hogy 1740-ig, amikor porig leégett, Belgrádban olyan palotákat építettek, amelyekben a szolgáknak külön folyosójuk volt végig az összes terem és hálószoba hosszában. A folyosóknak ez a labirintusa egyetlen ajtóval sem nyílt a palota szobái felé, úgyhogy ezekre a folyosókra csak kívülről lehetett bejutni, és ugyanazon a kijáraton át távozni, és a termekbe meg a hálókba ezekről a folyosókról sehogyan sem lehetett bemenni. A madarak, ha berepültek és ki akartak jutni, meg kellett hogy égienek, mert a bejárati ajtókon kívül ennek a labirintusnak csak a számos terem kályháiba nyílt ajtaja, amelyen keresztül a szolgák tisztították és fűtötték ezeket anélkül, hogy a palotába beléptek volna.

A szolgák, akik ezekben a járatokban dolgoztak, jól megtanulták a mesterségüket; meg tudták becsülni a tűz súlyát, a kenyeret, ha leesett a földre, megcsókolták és a viselkedésük alapszabálya így hangzott: semminek se keríteni túl nagy feneket, soha egyetlen szóval sem szabad megzavarni a termekben lévők békéjét és nyugalma. Egyetlen pisszenés, egyetlen hang nélkül dolgozni, akár a harang a vízben. És így is dolgoztak: egész életükben őrizték a tüzet a palotában, mint a sötétséget a zsebükben, és soha, egyetlen alkalommal se jutottak be a belsejébe, sohasem látták a termeket, amelyeket fűtöttek, sem a kályhákat a túoldalán, és azokat sem, akiknek a kényelmét szolgálták. A folyosók vakok és süketek voltak, csak a tűztérből kiszivárgó fények világították meg őket, míg a szobák vakító fényárban úsztak, tele nevetéssel és edények, poharak csörömpölésével. Igaz, néha, késő este hallani lehetett, hogy valaki ezeknek a fényes termeknek némelyikében szűköl az ágyában, a takaró alatt, a takaró négy fülén négy csengettyűvel...

Habár a büntetés a csend megtöréséért szigorú volt – a kenyér elvesztése és száműzetés –, a szolgák egyikének egyszer mégis volt bátorsága, hogy néhány szót suttogjon a parázon és a falon keresztül. Ez elég volt ahhoz, hogy tönkregedje az életét és hogy neve fennmaradjon. A szolgát, aki megszegte a csend törvényét, Pavle Grubacsnak hívták.

Azt mesélték róla, hogy jobb irányba nem látott. Ha arrafelé pillantott, azonnal cserbenhagyta az egyébként kiváló látása. Balra viszont kiválóan és messzire látott, és ebben az irányban, mint tudjuk, megláthatjuk a saját halálunkat, ha megszokjuk a sötétséget, amely nappal is nő az ember szeme között, elválasztva a bal tekintetet a jobbtól. Ha viszont hátrapillantott, minden fordítva volt. A bal válla fölött semmit sem látott maga mögött, a jobb fölött

pedig a végtelenbe tekintett, egészen a ködös időtlenségbe, és Grubacs azt állította, hogy az emlékei ilyenkor öregebbek lesznek saját magánál, és egyre mélyebbre merülnek a múltba, és nincs hatalma, hogy visszatartsa őket. Megesett, hogy reggel, akárha valami régen ásott kútból, a szájából egy 1105-ben, Konstantinápolyban vert aprópénzt vett ki, aztán eldobta, hiszen már régen nem lehetett fizetni vele.

Hogy megéljen, és vasárnaponként a kivájt kenyérvégbe némi bort is tudjon tölteni, tüzet és használt sapkákat árult. Téli hajnalokon, mihelyt elvégezte teendőit a kastélyban, rostában kínálta a parazsat, lapáttal véve ki belőle, mint a gesztenyéből. Egy lapát parázs egy garas. Nyáron Grubacs és a felesége együtt járták Belgrád utcáit. Elől ment az asszony, és egy sünt vitt egy tányéron, amelynek a tuskéit szilvával, szamócával díszítette. Mögötte haladt Grubacs, a fejében tízegynéhány hegyes sapkával, egyik a másikában. Azzal kínálhatta a kuncsaftoknak, hogy a használt sapka jobb, mint az új:

- A sapka az emberi gondolatok kaptára – mondogatta az áruját ajánlva.
- Az, aki más sapkáját hordja, megismeri a korábbi tulajdonos gondolatait, mert a gondolatok továbbra is benne zümmögnek, csak most már más fogja kipergetni a mézüket. Ezenkívül a sapkáknak van még egy előnye. Minden fején, mint tudjuk, hét lyuk van, mindegyik lyukon a hét halálos bűn egyike jut be, és a hét napjai távoznak rajtuk, elhagyva az ember életét a hét bolygó felé tartó útján. Ezt a hét lyukat óvja és melegíti a sapka. Ezek a sapkák néha, mint a tyúk a tojást, kis piros kövecskét hagynak az ember hajában...

Így beszélt Pavle Grubacs, miközben a fején hordta a portékáját. De hogy mit mondott aztán, miután a nevét a rosszról ismerték és jegyezték meg az emberek, azt nehezebb megmondani. Annyit tudhatunk csak bizonyosan, hogy egy este hallotta a falon át, hogy a szobában, amelynek kályháját fűtötte, valami ismeretlen fehérnép sírdogál. Megpróbálván megvigasztalni, Pavle Grubacs mondott neki néhány szót. Egyesek szerint elmesélte, mit álmodott azon az éjszakán. Mások szerint valami más lényegtelenet mondott. Az ismeretlen elhallgatott egy pillanatra; talán bizonytalankodott, hogy feljelentse-e a palota uránál a megátalkodottat, hogy aztán megbüntessék, vagy csak egyszerűen meglepődött, hogy hangot hall a néma folyosók felől. Azután folytatta a zokogást. A hang a folyosóról mesélt, a hang a szobából mind halkabban sírt, hogy halhassa, amit mesélnek, és így ment ez napról napra. És ekkor a szolga, mintha rájött volna valami viszketegség, elhatározta, hogy tovább megy. A távoli és félreeső helyiségtől egy másik nagyobb felé, amelyiknek nagyobb kályhája van. Onnét nem sírás, hanem kacagás és ének hallatszott át.

- Aki énekel, az nem tud gondolkodni – mondta magában Grubacs, és arra vetemedett, hogy itt is elmeséljen valamit. A hangok közül egyik-másik mintha elhalkult volna, mintha odafigyelne, mások meg tréfát űztek belőle, és

nevetve elfeledkeztek az ismeretlen hangról a falban és mindarról, amit ajánlott nekik. Ő meg ment tovább a szolgák folyosóinak labirintusában, teremtől teremig, tűzhelytől tűzhelyig haladt, amíg egy este ott nem találta magát az előtt a kályhaajtó előtt, amelynek a másik felén a kályhák hatalmas királynője állt, és olyan tökéletes csönd uralkodott, mintha senki nem lenne ott. Itt is elmondta a történetét a parázon és a falon keresztül, abban bízva, hogy nem derül ki, ki volt a beszélő. De tévedett. Azonnal leleplezték, sült marhabordát adtak a kezébe, a feleségének meg almát, és kiűzték Belgrádból, egy lópokrócot terítve a vállára, amelyen ez volt olvasható:

„Amikor Ádám és Éva kiűzettek a Paradicsomból, lefelé haladva a Duna mellett (amely egyike a Paradicsom négy folyójának) az első éjszaka arra a helyre értek, ahol ma Belgrád áll. A Paradicsomban soha nem láttak még éjszakát, nem érezték a szél fúvását, így meglepődtek álmoságukon és a hidegen. Könyököket az alattuk lévő földbe fúrták, és életükben először elaludtak. Egy fehér, mennyei városról álmodtak, ahonnan kiűzték őket, de a várost magát nem tudták megálmódni: mindketten csak valami ködön keresztül látták, mindegyikük a maga módján, a maga bűnétől függően, amely miatt kiűzettek. Ezért azon a helyen Ádám könyökének nyoma sekélyebb, Éváé mélyebb lett. Amikor felébredtek, egy víz választotta el őket egymástól. Amíg aludtak, a nyugati szélről űzve elfolyt közöttük a Száva folyó, és beleömlött a Dunába. Ezután a kemény oldalon, Ádám árnyékának helyén fölépült Ádám városa, a puhább part pedig üres maradt. A város tornyai olyan magasak voltak, hogy az árnyékuk átért a Száva másik partjára. Amikor a 6547. esztendőben egy szélvihar lerombolta őket, ellenséges hadakat és éhséget jelezve, a kődarabok egy része átrepült a vízben, és a másik oldalon zuhant le. Ez ötletet adott a görögöknek. Visszavonulóban az ellenség elől, hajóikkal a követ is átszállították a Száva bal partjára, Éva puhább helyére, és itt, ahol kő sohasem volt, a hozott anyagból fölépítették Éva városát.

Amikor harminc évvel később újra elfoglalták a Száva és a Duna torkolatát, a görögök barbárokat találtak azon a helyen, és új nevű városokat a folyó mindkét oldalán. A városokat a szlávok keresztelték át. Ádám városának a Belgrád, azaz Fehérvár nevet adták, Ádám nevét a görög „adamasz” alapján fordítva, ami világos színű és kemény követ (kova vagy gyémánt) jelent, Éva városának pedig a Zimony, azaz Földvár nevet adták, Ádám nevét itt héberről fordítva, mert ott ez a szó agyagos földet jelent. A görögök ekkor az áthordott követ visszavitték a folyón túlra, és felújították Fehérvárat, de ezúttal ügyeltek rá, hogy ne legyen túl magas. A víz másik oldalán, az agyagon azért otthagytak egy „kőbordát”, hogy a Földvár is megálljon. Így épült fel Fehérvárból Zimony, mint Éva Ádám bordájából.”

Egy ilyen feliratot vitt magával a lópokrócon Pavle Grubacs és a felesége elhagyva Belgrádot. Amikor útjuk első állomásán leterítették a lótakarót, észrevették a feliratot, de nem olvasták el, mert csak a madarak röptéből tudtak

olvasni, a betűkből nem. Nyugvóhelyet kerestek a Duna partján, és gödröt ástak maguknak, hogy ne nedvesítse be őket a víz, amely átfolyik majd köztük és elválasztja őket, amíg alszanak. Könyöküket az alattuk lévő földbe fúrták és elaludtak. Egy fehér városról álmodtak, ahonnan kiűzték őket, de a várost magát nem tudták megálmodni: mindketten csak valami ködön keresztül látták, mindegyikük a maga módján, a maga bűnétől függően, amely miatt kiűzettek. Ezért azon a helyen Grubacs könyökének nyoma sekélyebb, a feleségéé mélyebb lett...

*

Amíg ezt írom, olybá tűnik, hogy én is, mint egykoron Grubacs, egy vak és süket folyosón ülök, hangokat hallok, nevetést és veszekedést a kivilágított, de láthatatlan termekből, amelyeket csak azon tűzlapok nagysága alapján tudok megkülönböztetni, amelyek fűtik őket. Lassan bolyongok a folyosóknak ebben a hálójában, kályhától kályháig megyek, tüzeket gyűjtök, és suttogom a sötétből a történetemet valakinek, akit nem ismerek, és soha nem is fogom meglátni. Nem tudom, milyen az önök arca, akiknek mesélek a tűzön és a falon keresztül, nem ismerem sem az önök nevét, sem korát, sem szándékaikat, sem az okokat, amelyek miatt sírnak, veszekszenek vagy vigadnak. De tudom, ha lelepleznek, sült marhabordát kapok majd, feleségem meg almát, és kiűznek majd Belgrádból, egy lópokrócot terítve vállamra, amelyen ez lesz olvasható:

Amikor Ádám és Éva kiűzettek a Paradicsomból...

LADÁNYI ISTVÁN fordítása